

Büdcə Təşkilatları üçün 20 №-li Milli Mühasibat Uçotunun Standartı
“ƏLAQƏLİ TƏRƏFLƏR HAQQINDA MƏLUMATIN AÇIQLANMASI

Azərbaycan Respublikası Maliyyə
Nazirliyinin 2009-cu il “13” yanvar
tarixli İ-05 nömrəli əmri ilə təsdiq
edilmişdir.

Büdcə Təşkilatları üçün 20 №-li Milli Mühasibat Uçotunun Standartı
“ƏLAQƏLİ TƏRƏFLƏR HAQQINDA MƏLUMATIN AÇIQLANMASI

Ümumi müddəalar

1. Bu Standart "Mühasibat uçotu haqqında" Azərbaycan Respublikasının Qanununa uyğun olaraq hazırlanmışdır və « *Əlaqəli tərəflər haqqında məlumatın açıqlanması* » adlı İctimai Sektor üçün 20 Nəli Mühasibat Uçotunun Beynəlxalq Standartına əsaslanmışdır
2. Bu standart, Uçot Qaydaları və Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarının Tətbiqi üzrə Şərhlər və Təvsiyələrdə öz əksini tapmış əlavə müddəalar nəzərə alınmaqla tətbiq olunmalıdır

Məqsəd və tətbiqi sahəsi

3. Bu standart nəzarət mövcud olduqda əlaqəli tərəf münasibətlərinin mövcud olmasına dair açıqlamaları təsvir edir və bəzi hallarda, təşkilat ilə onun əlaqəli tərəfləri arasında əməliyyatlara dair məlumatların açıqlanmasını əhatə edir.
4. Maliyyə hesabatlarını mühasibat uçotunun hesablama metodu əsasında hazırlayan və təqdim edən təşkilat hazırkı standartı əlaqəli tərəf münasibətlərinə və əlaqəli tərəflər ilə bəzi əməliyyatlara dair məlumatın açıqlanması məqsədilə tətbiq edir.
5. Bu standart büdcə təşkilatlarına, bələdiyyə orqanlarına və büdcədən kənar fondlara tətbiq edilir.
6. Mühasibat uçotunu tənzimləyən qüvvədə olan normativ-hüquqi aktlar ilə bu Milli Mühasibat Uçotu Standartı arasında ziddiyyət yarandığı halda, Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartı tətbiq edilir.

Əsas anlayışlar

7. Bu Standartda istifadə edilmiş əsas anlayışlar aşağıdakı mənaları ifadə edir:

Yaxın ailə üzvləri - fərdin təşkilat ilə bağlı işlərində ona təsir etməsi və ya onun təsiri altına düşməsi gözlənilən yaxın qohumları və ya yaxın ailə üzvləridir.

Əsas idarə heyəti – təşkilatın hər hansı direktoru (baş və ya digər direktor) daxil olmaqla, birbaşa və ya dolayı yolla təşkilatın fəaliyyətlərini planlaşdırmaq, idarə etmək və onlara nəzarət etmək səlahiyyəti və məsuliyyətinə malik olan şəxslərdir.

Əsas idarə heyətinə aşağıdakılar daxildir:

- (a) Təşkilatın bütün direktorları və ya idarəetmə strukturunun üzvləri; və
- (b) Hesabat təqdim edən təşkilatın planlaşdırılması, idarə edilməsi və ona nəzarət edilməsi hüququna və məsuliyyətinə malik digər şəxslər. Sözügedən tələblərə uyğun gələn təqdirə əsas idarə heyətinə aşağıdakılar daxil olur:
  - (i) Ümumi hökumət səviyyəsində idarəetmə strukturunun hesabat təqdim edən təşkilatın fəaliyyətinin planlaşdırılması, idarə edilməsi və ona nəzarət edilməsi hüququna və məsuliyyətinə malik üzvü;
  - (ii) Qeyd edilən üzvün istənilən baş məsləhətçisi; və
  - (iii) (a) maddəsinə daxil olmayan yüksək səviyyəli idarə heyəti, o cümlədən, hesabat təqdim edən təşkilatın icraçı direktoru və ya daimi rəhbəri

Nəzarət təşkilatın maliyyə və əməliyyat qərarlarına nəzarət etmək və ya onlara əhəmiyyətli dərəcədə təsir etmək hüququna və səlahiyyətinə malik olmaqla təşkilatın fəaliyyəti üzrə nəzarət deməkdir.

Əlaqəli tərəf Bir tərəf digər tərəfə nəzarət etmək potensialına malik olduqda və ya maliyyə və əməliyyat qərarlarının qəbulu zamanı digər tərəfə əhəmiyyətli təsir göstərdikdə və ya əlaqəli tərəf olan təşkilat və digər təşkilat ümumi nəzarət altında olduqda əlaqəli tərəfin tərəfləri əlaqəli hesab edilir.

Əlaqəli tərəflərə aşağıdakılar daxildir:

- (a) birbaşa və ya dolayı yolla bir və ya bir neçə vasitəçi ilə hesabat təqdim edən təşkilata nəzarət edən və ya onun nəzarəti altında olan təşkilatlar;
- (b) asılı müəssisələr (bax: ("Asılı müəssisələrinə investisiyaların uçotu" adlı Büdcə Təşkilatları üçün 7 Nə-li Milli Mühasibat Uçotunun Standartı));
- (c) hesabat təqdim edən büdcə təşkilatda əhəmiyyətli təsire malik olmasını təmin edən birbaşa və ya dolayı iştirak payına sahib olan fərdlər və onların yaxın ailə üzvləri;
- (d) əsas idarə heyəti və əsas idarə heyətinin yaxın ailə üzvləri; və
- (e) (c) və (d) bəndlərində qeyd edilən şəxslərin birbaşa və ya dolayı əhəmiyyətli iştirak payı kapitalına malik olduğu və bununla da üzərində əhəmiyyətli təsir göstərə bildiyi təşkilatlar

Əlaqəli tərəflərlə əməliyyatlar, onlara görə ödənişin edilib-edilməməsindən asılı olmayaraq, əlaqəli tərəflər arasında resursların və ya öhdəliklərin köçürülməsidir.

Əlaqəli tərəflərlə əməliyyatlar hesabat təqdim edən büdcə təşkilatdan və ya aid olduğu hökumətdən yalnız iqtisadi cəhətdən asılı olduğu üçün asılı tərəf statusuna malik digər təşkilatlar ilə aparılan əməliyyatları əhatə etmir.

Əsas idarə heyətinin əməyinin ödənilməsi əsas idarə heyətinin üzvlərinin idarəetmə strukturunun üzvləri kimi hesabat təqdim edən büdcə təşkilata göstərdikləri

xidmət əvəzində və ya hesabat təqdim edən təşkilatın işçisi qismində sözügedən təşkilatdan birbaşa və ya dolayı yolla götürüdükləri vəsait və ya mükafatdır

8. Digər Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühasibat Uçotu Standartlarında müəyyən edilən şərtlər bu standartda digər standartlarda olduğu kimi eyni mənada işlədilir və ayrıca nəşr edilən Müəyyən Edilən Terminlər Lüğətinə daxil edilir

Yaxın ailə üzvləri

9. Hazırkı standartın tətbiqi baxımından müvafiq şəxsin aidiyyəti fərdin yaxın ailə üzvü kimi müəyyən edilib-edilməməsinin təyin olunması üçün mühakimələrə ehtiyac duyulacaqdır. Həyat yoldaşının və digər qohumların aidiyyəti fərddən ayrılması və ya uzaqlaşması kimi qeyd edilən fikri təkzib edən məlumat mövcud olmadıqda aşağıda adları çəkilən yaxın ailə üzvlərinin və qohumların fərdin yaxın ailə üzvləri meyarına uyğun gəlməsi və ya onun əhatə dairəsinə düşməsi ehtimal olunur:
- (a) Rəsmi və qeyri-rəsmi həyat yoldaşı, himayədə olan övlad və ya bir evdə yaşan qohumlar;
  - (b) Baba, nənə, ata, ana, himayədə olmayan övlad, nəvə, qardaş və ya bacı; və
  - (c) Övladın rəsmi və qeyri-rəsmi həyata yoldaşı, qaynana, qaynata, qayın və ya baldız.

Əlaqəli Tərəflər

10. Əlaqəli tərəflər ilə hər-hansı mümkün münasibətlərin nəzərdən keçirilməsi zamanı, həmin münasibətlərin mahiyyətinin onların hüquqi formasından üstünlüyü prinsipi tətbiq olunmalıdır.
11. Bu Standartın konteksti çərçivəsində, aşağıdakılar əlaqəli tərəflər hesab olunmur:
- (a) (i) Biznes fəaliyyəti çərçivəsində müvafiq istiqamət üzrə maliyyə vəsaitləri ilə təmin edən şəxslər; və
  - (ii) Həmkarlar ittifaqları; təşkilat ilə normal münasibətlər çərçivəsində və yalnız müvafiq münasibətlər əsasında (bu, həmçinin, təşkilatın fəaliyyət müstəqilliyini və ya qərar qəbulu prosesində iştirakını müəyyən edə bilər); və
  - (b) Yalnız agent münasibətlərinə malik təşkilat.
12. Əlaqəli tərəf anlayışı əsas idarə heyətinin üzvünə, müvafiq fərdin yaxın ailə üzvlərinə və ya hesabat təqdim edən təşkilatın mühüm maraqlı tərəflərinə (və ya təşkilat rəsmi təşkilat strukturuna malik olmadıqda müvafiq ekvivalent) məxsus olan təşkilatları əhatə edir

Əsas idarə heyətinin əməyinin ödənilməsi

13. Əsas idarə heyətinin əməyinin ödənilməsi fərdlərin idarəetmə strukturunun üzvü və ya işçisi kimi hesabat təqdim edən büdcə təşkilata göstərdikləri xidmət əvəzində sözügedən büdcə təşkilatdan götürüdükləri vəsaitləri əhatə edir. İdarəetmə strukturunun üzvü və ya təşkilatın işçisi olmadan göstərilən xidmət əvəzində büdcə təşkilatdan götürülən digər vəsaitlər hazırkı standart çərçivəsində əsas idarə heyətinin əməyinin ödənilməsi anlayışına uyğun gəlmir. Lakin, standartın 19-cü maddəsi qeyd edilən digər bəzi vəsaitlər barədə məlumatın açıqlanmasını tələb edir. Yalnız, hesabat təqdim edən büdcə təşkilatının maraqları naminə əsas idarə heyətinin sərf etdiyi xərclərin əvəzinin ödənilməsi (məsələn, ezamiyyətlə bağlı qalmaq xərclərinin

ödənilməsi) məqsədini daşıyan vəsaitlər əsas idarə heyətinin əməyinin ödənilməsinə daxil deyildir.

Səs hüququ

14. Əlaqəli tərəf anlayışı hesabat təqdim edən büdcə təşkilatının səs hüququnda birbaşa və ya dolayı iştirak payına və bununla da təşkilat üzrə əhəmiyyətli təsir imkanına malik istənilən fərdi əhatə edir. İctimai sektora məxsus büdcə təşkilatı korporativ struktura və ya hökumət agentliyi təşkilatda səhm payına malik olduqda büdcə təşkilatının səs hüququnda iştirak payı yaranır.

Əhəmiyyətlik

15. “Maliyyə hesabatlarının təqdimatı” adlı Büdcə təşkilatları üçün 1 №-li Milli Mühasibat Uçotunun Standartı əhəmiyyətli maddələrin ayrılıqda təqdim edilməsini tələb edir. Əlaqəli tərəflər arasındakı əməliyyatların əhəmiyyətliliyini qiymətləndirən zaman hesabat təqdim edən təşkilat ilə əlaqəli tərəf arasındakı münasibətin və əməliyyatların xüsusiyyəti miqyasından asılı olmayaraq əməliyyatın əhəmiyyətli olmasını göstərə bilər.

Nəzarət haqqında məlumatın açıqlanması

16. Nəzarətin mövcud olduğu əlaqəli tərəflər arasında münasibətlər, onlar arasında əməliyyatların baş verib-verməməsindən asılı olmayaraq açıqlanmalıdır.

Əlaqəli tərəflər arasında əməliyyatların açıqlanması

17. Əlaqəli tərəflər arasında olan və eyni şərait çərçivəsində müstəqil, yaxşı məlumatlandırılmış tərəflər və ya təşkilat ilə aparılan əməliyyatlar üçün qəbul edilən şərtlər ilə müqayisədə bu və ya digər dərəcədə əlverişsiz olan şərtlərə əsaslanan və normal təchizatçı və ya müştəri/qəbul edən tərəf üçün tətbiq edilməyən əməliyyatlar baxımından, hesabatı təqdim edən təşkilat aşağıdakıları açıqlamalıdır:

- (a) Əlaqəli tərəf münasibətlərinin xüsusiyyətini;
- (b) Heyata keçirilən əməliyyatların növlərini; və
- (c) Əməliyyatların fəaliyyət baxımından əhəmiyyətliliyini müəyyən etmək üçün zəruri olan və maliyyə hesabatlarında qərar qəbulu və hesabatlılıq məqsədilə müvafiq və etibarlı məlumatın təqdim edilməsinə imkan verən əməliyyat elementlərini.

18. Oxşar xüsusiyyətə malik maddələr qərar qəbulu və hesabatlılıq məqsədli etibarlı məlumatların təqdim edilməsi üçün ayrıca açıqlamaların verilməsi zəruri olduğu hallar istisna olmaqla, ümumi şəkildə açıqlana bilər.

Açıqlama — Əsas idarə heyəti

19. Təşkilat aşağıdakılar barədə məlumat açıqlamalıdır:
- (a) Əsas idarə heyətinin əməyinin ödənilməsi üçün ümumi vəsait və tam məşğulluq metodu əsasında müəyyən edilən, müvafiq kateqoriya çərçivəsində vəsait alan, əsas idarə heyətinin mühüm siniflərini ayrılıqda göstərən və hər bir sinfi təsvir edən fərdlərin sayını;
  - (b) Verilən ümumi məbləğləri ayrıca göstərməklə hesabat dövrü ərzində hesabat təqdim edən təşkilat tərəfindən əsas idarə heyətinə və əsas idarə heyətinin

Büdcə Təşkilatları üçün 20 Nə-li Milli Mühəsibat Uçotunun Standartı
“ƏLAQƏLİ TƏRƏFLƏR HAQQINDA MƏLUMATIN AÇIQLANMASI

yaxın ailə üzvlərinə verilən bütün digər vəsaitlərin və kompensasiyaların ümumi məbləğini:

- (i) Əsas idarə heyəti; və
- (ii) Əsas idarə heyətinə və əsas idarə heyətinin yaxın ailə üzvlərin; və
- (c) Adətən, əsas idarə heyətinin üzvü olmayan şəxslərə geniş şəkildə verilməyən və hər bir əsas idarə heyəti və əsas idarə heyətinin yaxın ailə üzvü üzrə ictimaiyyətin geniş məlumatı malik olmadığı kreditlər baxımından:
  - (i) Dövr ərzində artan kreditlərin məbləği və onların şərtləri;
  - (ii) Dövr ərzində qaytarılan kreditlərin məbləği;
  - (iii) Bütün kreditlərin və debitor borcların yekun qalığı; və
  - (iv) Fərd direktor və ya idarəetmə strukturunun və ya yüksək səviyyəli rəhbərliyin üzvü olmadıqda, sözügedən fərd ilə münasibətlər.

20. Bu standartın 17-ci maddəsi təşkilat üçün müəyyən edilən əməliyyat şərtlərinə uyğun olan müstəqil, yaxşı məlumatlandırılmış tərəflər metodu əsasında baş verməyən əlaqəli tərəf əməliyyatlarının açıqlanmasını tələb edir. Hazırkı standart, həmçinin, müvafiq təşkilat üçün tətbiq edilən əməliyyat şərtlərinə uyğun olan müstəqil, yaxşı məlumatlandırılmış tərəflər metodu əsasında baş verib-verməməsindən asılı olmayaraq, 19-cu maddədə müəyyən edilən əsas idarə heyəti ilə aparılan bəzi əməliyyatların açıqlanmasını tələb edir.
21. Əsas idarə heyətinin əməyinin ödənilməsi müxtəlif növ birbaşa və dolayı mükafatları əhatə edə bilər. Sözügedən mükafatların dəyəri müəyyən edilə bilən olduqda, müvafiq məbləğ açıqlanan ümumi əmək haqqı göstəricisinə daxil ediləcəkdir. Qeyd edilən dəyərlər müəyyən edilə bilmədikdə isə hesabat təqdim edən təşkilat və ya təşkilatlar üçün dəyərin ən yaxşı hesablanması metodundan istifadə ediləcək və açıqlanan ümumi əmək haqqı göstəricisinə daxil ediləcəkdir..
22. İşçilərin mükafatlandırılmasının qiymətləndirilməsi üzrə tələblər “*İşçilərin mükafatlandırılması*” adlı Büdcə təşkilatları üçün 25 Nə-li Milli Mühəsibat Uçotunun Standartında əks olunmuşdur.
23. Etibarlı şəkildə qiymətləndirilə bilən qeyri-monetar ödənişlər müvafiq dövr üçün açıqlanan əsas idarə heyətinin əməyinin ödənilməsinin ümumi məbləğine daxil edildikdə, maliyyə hesabatlarının qeydlər bölməsində qeyri-monetar ödənişlərin ölçülmə metoduna dair açıqlamalar da verilməlidir.

QÜVVƏYƏ MINMƏ TARIXI

24. Bu standartın qüvvəyə minməsi Azərbaycan Respublikası Maliyyə Nazirliyinin müvafiq əmri ilə müəyyən edilir
25. Əgər təşkilat Büdcə Təşkilatları üçün Milli Mühəsibat Uçotu Standartlarında qeyd edildiyi kimi maliyyə hesabatı məqsədilə mühəsibat uçotunun hesablama metodunu qəbul edərsə, yuxarıda qeyd edilən hüquqi qüvvəyəminmə tarixindən sonra standart təsərrüfat vahidinin qəbul tarixi və ondan sonrakı dövr üçün illik maliyyə hesabatına tətbiq ediləcəkdir

